

БӨЛІМ: ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЕКТ

Жасанды интеллект деген не? AI-ды қарапайым тілмен түсіндіру және Қазақстандағы қолдану

ЖАРИЯЛАНДЫ
14.05.2026

ТІРЕК СӨЗДЕР
AI, Жасанды интеллект, қазақ тілі,
Қазақстан, технология

СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/188731/>

Телефоныңыз кешкісін үйге қайтар жолды ең қысқа етіп ұсынады, банк қосымшасы күмәнді төлемді байқайды, ал YouTube сізге дәл өзіңізге ұнайтын видеоларды тізіп береді. Осылардың артында көбіне бір ғана идея жатыр: машина адам сияқты «ойлауға» жақындауға тырысады. Бірақ бұл сиқыр да емес, адамды толық алмастыратын құдірет те емес — бұл деректерден заңдылық тауып, болжам жасайтын технология.

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЕКТ ДЕГЕН НЕ ДЕГЕНІМІЗ НЕ — 1 МИНУТТА ТҮСІНДІРУ

Жасанды интеллект — компьютердің немесе бағдарламаның адамға тән кейбір ақыл-ой әрекеттерін орындауы: мәтінді түсіну, суретті тану, сөйлеуді тыңдау, шешім ұсыну, болжау жасау. Қарапайым тілмен айтсақ, AI — тәжірибеден үйренетін өте жылдам көмекші.

Маңызды айырма бар: AI «ойлап табады» емес, көбіне **деректердегі үлгілерді** табады. Ол миллиондаған мысалды көріп, «мынадай жағдайда мына жауап жиі дұрыс болады» деп үйренеді. Сондықтан AI кейде өте пайдалы, кейде қателесуі де мүмкін.

Бүгінде AI-дың негізгі түрлері бар: мәтінмен жұмыс істейтін жүйелер, сурет танитын жүйелер, дауысқа жауап беретін ассистенттер, ұсыныс жасайтын алгоритмдер және өндірісте шешім қабылдауға көмектесетін модельдер. Яғни AI — бір ғана өнім емес, көптеген технологиялардың ортақ атауы.

НАҚТЫ НЕ ІСТЕЙ АЛАДЫ (МЫСАЛДАРМЕН)

Қазір жасанды интеллект көп салада күнделікті істі жеңілдетіп жүр. Мысалдар:

- **Мәтін жазу және өңдеу:** хат, жоспар, қысқаша мазмұн, пост, аударма дайындай алады.

- **Сурет пен видео талдау:** медициналық снимоктан белгі іздеу, камерадан нысанды тану.
- **Дауыс тану:** сөйлеуді мәтінге айналдыру, колл-орталықта автоматты жауап беру.
- **Ұсыным жүйелері:** фильм, музыка, тауар, жаңалық таңдауға көмектесу.
- **Болжам жасау:** сұраныс көлемін, жабдықтың бұзылу ықтималдығын, қаржы тәуекелін бағалау.

Мысалы, дүкендерде AI қай тауар қашан көбірек өтетінін болжайды. Дәрігерлерге кейбір құралдар рентген суретін жылдам қарап шығуға көмектеседі. Аударма сервистері мәтінді бір тілден екінші тілге тез жеткізеді. Бірақ мұнда да соңғы шешім адамда қалуы керек.

Ең пайдалысы — AI қайталанатын, шаршататын жұмысты қысқартады. Ал адам стратегия, жауапкершілік, этика және контекст сияқты күрделі нәрселерге көбірек уақыт бөледі.

ҚАЗАҚСТАНДА ҚАЛАЙ ҚОЛДАНЫЛАДЫ / ҚОЛДАНЫЛА АЛАДЫ

Қазақстанда AI-дың әлеуеті өте үлкен. Қазірдің өзінде оны бизнес, мемлекеттік қызмет, білім және медицинада қолдануға болады. Ең бірінші бағыт — **қазақ тіліндегі сервистерді күшейту**. Қазақ тілін түсінетін чат-боттар, анықтамалық жүйелер, құжат іздеу құралдары халыққа да, ұйымдарға да ыңғайлы болар еді.

Тағы бірнеше нақты бағыт:

- **Мемлекеттік қызмет:** өтініштерді сұрыптау, жиі қойылатын сұрақтарға жауап беру, құжат айналымын жылдамдату.
- **Білім беру:** оқушыға жеке түсіндіру, тест талдау, мұғалімге материал әзірлеу.
- **Ауыл шаруашылығы:** ауа райы, топырақ, өнімділік деректерін талдау.
- **Медицина:** алдын ала скрининг, жүктемені азайту, диагностикаға көмек.
- **Қаржы және e-commerce:** алаяқтықты анықтау, клиентке ұсыныс беру, чат-қолдау.

Қазақстан үшін ерекше маңызды нәрсе — AI-ды тек ірі қаладағы стартаптар емес, өңірлер де пайдалана алатындай ету. Ол үшін тілдік дерек, инфрақұрылым, маман және сенім қажет. Яғни мәселе тек технологияда емес, енгізу мәдениетінде де.

ҚАУІПТЕРІ МЕН ШЕКТЕУЛЕРІ (МАҢЫЗДЫ!)

AI-ға шамадан тыс сену де, одан мүлде қорқу да дұрыс емес. Оның нақты шектеулері бар.

- **Қате жауап беруі мүмкін:** сенімді түрде сөйлеп, бірақ шындыққа сай келмейтін ақпарат айтуы ықтимал.
- **Біржақты дерекке тәуелді:** егер оқу дерегі әлсіз немесе қисық болса, нәтиже де бұрмаланады.
- **Түсіндіруі қиын:** кейбір модельдер неге дәл сол шешімге келгенін ашып айта алмайды.
- **Құпиялылық тәуекелі:** жеке мәліметті дұрыс қорғамаса, проблема туады.
- **Жұмыс нарығына әсері:** кейбір қарапайым міндеттер автоматтануы мүмкін.

Сондықтан AI-ды «бәрін білетін ақыл» деп қабылдауға болмайды. Ол — құрал. Балға сияқты: дұрыс қолдансаң пайдалы, қате қолдансаң зиян келтіруі мүмкін. Ең маңызды қағида — **адам бақылауы**.

БАСТАУШЫЛАРҒА НҰСҚАУЛЫҚ

Егер сіз AI-ды енді түсіне бастасаңыз, ең дұрыс жол — тәжірибемен үйрену. Мына қадамдар көмектеседі:

1. **Негізін түсініңіз:** AI, машиналық оқыту, нейрожелі ұғымдарын шатастырмаңыз. AI — кең ұғым, машиналық оқыту — әдіс, нейрожелі — соның бір түрі.
2. **Күнделікті тапсырмадан бастаңыз:** мәтін қысқарту, идея генерациялау, жоспар құру, аударма тексеру.
3. **Сұрақты нақты қойыңыз:** «маған көмектес» дегеннен гөрі «5 тармақтан тұратын қысқа жоспар құр» деп сұраған пайдалы.
4. **Нәтижені тексеріңіз:** әсіресе заң, медицина, қаржы, оқу материалында.
5. **Дерекпен жұмыс істеуді үйреніңіз:** жақсы нәтиже көбіне жақсы дерекке байланысты.

AI-ды меңгерудің ең жақсы тәсілі — оны «заманның кереметі» деп емес, күнделікті кәсіби құрал деп қарау. Сонда сіз одан қорықпайсыз да, асыра мақтамайсыз да. Ал дәл осы тепе-теңдік қазір ең керек нәрсе.

Қорытындысында, жасанды интеллект — адамды алмастыратын күш емес, адамның мүмкіндігін кеңейтетін жүйе. Ол қазақ тілінде де, Қазақстан жағдайында да пайдалы бола алады. Бірақ пайдасы жауапкершілікпен, сын тұрғысынан ойлаумен және нақты

мақсатпен қолданғанда ғана артады.

ҚМ АА Күәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.